

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ (पूर्वीचे पुणे विद्यापीठ)

परिपत्रक क्र. 230/२०२२

मा. प्राचार्य, सर्व संलग्नीत महाविद्यालये, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ तसेच मा. विभागप्रमुख, सर्व शैक्षणिक संकुले यांना प्राप्त आदेशानुसार कळविण्यात येते की, मार्च २०२० पासून कोविड २०१९ महामारीमुळे शैक्षणिक नियोजनावर विपरित परिणाम झालेला आहे. त्यामुळे अध्ययन व अध्यापन प्रक्रिया परीणामकारकपणे झालेली नाही. त्याचा एकंदरीत परिणाम हा विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक गुणवत्तेवर झालेला आहे. सदर बाब विचारात घेऊन विद्यार्थ्यांचे झालेले शैक्षणिक नुकसान भरून काढण्यासाठी विद्यापीठ व महाविद्यालयीन स्तरावर विविध उपाययोजना करण्याची आवश्यकता निर्माण झालेली आहे.

सदर अनुषंगाने उपाययोजना सूचविण्यासाठी मा. अधिष्ठाता मंडळाने मा. प्र-कुलगुरू, प्रा. डॉ. संजीव सोनवणे यांची एक सदस्यीय समिती गठित केली होती. त्यानुसार डॉ. सोनवणे समितीने सदर पार्श्वभूमीवर कोविड-१९ ज्ञान सुधार उपचारात्मक उपक्रम अहवाल सादर केलेला आहे. सोबत अहवालाची प्रत जोडलेली आहे. सदर अहवालात नमुद केलेले विविध उपक्रम व त्यासंबंधीच्या अनुषंगीक सूचनांचे अवलोकन करून विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक नुकसान भरून काढण्याबाबतचे उपक्रम सर्व महाविद्यालय व विद्यापीठातील विभागात/संकुलात राबविण्यात यावेत.

उपकुलसचिव
शैक्षणिक प्रवेश

गणेशखिंड, पुणे ४११ ००७
संदर्भ क्र. शै.प्रवेश/४९८७
दिनांक : २५/०८/२०२२

प्रत माहिती व योग्य त्या कार्यवाहीसाठी :-

१. मा. विभागप्रमुख, सर्व शैक्षणिक विभाग, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ
२. मा. प्राचार्य, सर्व संलग्नीत महाविद्यालये, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ

सर्व संबंधितांच्या
निदर्शनास आणून
घावे, ही विनंती.

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ

कोविड १९ – ज्ञान सुधार उपचारात्मक उपक्रम

मार्च २०२० नंतर कोविड १९ महामारी कालामध्ये सर्वच शैक्षणिक बाबींवर विपरित परिणाम झाला आहे. त्यात सर्वार्थाने विचारात घेण्याची बाब म्हणजे अध्ययन-अध्यापनप्रक्रियेमध्ये आलेला अडथळा होय. कोविड १९ कालावधीमधील शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ व २०२१-२२ मध्ये पदवी व पदव्युत्तर पदवीस्तरातील विद्यार्थ्यांचा दर्जा खालावल्याबद्दलची अनेक सर्वेक्षणे व निरीक्षणे नोंदविण्यात आली, तसेच या शैक्षणिक वर्षात कोविड १९ महामारीत प्रत्यक्ष पूर्ण अध्ययन-अध्यापनप्रक्रियेऐवजी ऑनलाइन पद्धतीचा मोठ्या प्रमाणात उपयोग करण्यात आला. उच्च शिक्षणस्तरावर पदवी व पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांचा अध्ययन स्तर खालावला व अपेक्षित अध्ययननिष्पत्ती साध्य झाली नाही.

परंतु शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ पासून मात्र कोविड १९ महामारी पूर्वपरिस्थितीत सर्व जनजीवन सुरळीत झाले असल्यामुळे सर्व शैक्षणिक उपक्रम विद्यापीठ विभाग व महाविद्यालयांमध्ये पूर्ववत चालू झाले आहेत. तरीसुद्धा शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ व २०२१-२२ मधील विद्यार्थ्यांची अध्ययनहानी भरून काढणे आणि पदवी व पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांचा दर्जा उंचावणे अत्यंत गरजेचे परंतु आव्हानात्मक आहे. या पार्श्वभूमीवर प्रत्येक विद्यार्थ्यांसाठी कोविड १९ महामारी अध्ययन-अध्यापन हानी भरून उपचारात्मक उपक्रम विद्यापीठ, विभाग व महाविद्यालयांमध्ये खालील प्रमाणे राबविण्यात यावेत.

योजना/उपक्रम : कोविड १९ – ज्ञान सुधार उपचारात्मक उपक्रम योजना. ✓

हेतू : कोविड १९ महामारीमुळे पदवी व पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांचा शैक्षणिक दर्जा उंचावणे .

उद्दिष्टे : १) पदवी व पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांची सत्र व विषयनिहाय अध्ययन हानी निश्चित करणे.

२) नैदानात्मक चाचणी आयोजित करून सदर अध्ययन हानी मोजणे आणि नैदानात्मक चाचणीच्या निष्कर्षांचे विषयनिहाय विश्लेषण करणे.

३) सदर विश्लेषणावरून उपचारात्मक अध्ययन-अध्यापन उपक्रम तयार करणे व राबविणे.

४) उपचारात्मक अध्ययन-अध्यापनपश्चात चाचणी आयोजित करून अध्ययननिष्पत्ती दर्जा उंचावण्याची खात्री करणे.

५) उपरोक्त उद्दिष्ट क्रमांक ४ प्रमाणे काही विद्यार्थ्यांचा दर्जा सुधार नोंदविण्यात आला नसल्यास अशा विशेष विद्यार्थ्यांसाठी उपचारात्मक अध्ययन-अध्यापन चक्र राबविणे.

कोविड १९ – ज्ञान सुधार उपचारात्मक उपक्रमाची कार्यप्रणाली

सदर योजना राबविण्याचे टप्पे खलील प्रमाणे आहेत.

- १) सदर कोविड १९ – ज्ञान सुधार उपचारात्मक उपक्रम शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ साठीच्या पदवीसाठी सत्र १, ३ व ५ व पदव्युत्तरच्या सत्र १, ३ साठी तसेच पदवीसाठी सत्र २, ४, ६ आणि पदव्युत्तरसाठी सत्र २, ४ अशा रीतीने प्रत्येक सत्रांच्या सुरवातीला प्रत्येक विषयासाठी राबविण्यात यावी.
- २) सदर योजना राबविण्याची जबाबदारी प्रत्येक विषय शिक्षकाची आहे.
- ३) प्राचार्य व विभाग प्रमुख यांनी संपूर्ण योजना आराखडा तयार करून कोविड १९ – ज्ञान सुधार उपचारात्मक उपक्रम राबविण्यासाठी समिती घटित करावी.

४) योजनेचा आराखडा तयार करताना

अ. सदर योजना सर्व विषयांसाठी राबविण्यात यावी.

आ. नैदानिक चाचणी विषयज्ञान, संकल्पना स्पष्टता, आकलन, उपयोजन, पृथःकरण / संश्लेषण आणि टीकात्मक मूल्यमापन या स्तरांवर स्तर आधारित पूर्वज्ञान तपासणारी तयार करण्यात यावी, जेणेकरून पूर्वज्ञानावर आधारित नवीन सत्रातील विषयज्ञान आकलित होईल.

इ. नैदानिक चाचणी अध्यापकांनी आपल्या स्तरावर आपल्या विषयांसाठी आवश्यक असणाऱ्या पूर्वज्ञानावर आधारित ठरवावी.

ई. नैदानिक चाचणी निकालाचे विश्लेषण करून बोधात्मक हानी (न समजलेले विषयज्ञान) निश्चित करावी.

उ. दर्जा कमी अथवा आकलित न झालेल्या विषयज्ञानाचे विषयाच्या गरजेप्रमाणे वर्ग अध्यापनाचे, तासिकांचे नियोजन, तासिकांची संख्या, अध्ययन पद्धती इ. बाबींचा विचार करून समृद्ध उपचारात्मक अध्ययन-अध्यापन उपक्रमाची योजना तयार करावी.

ऊ. सदर उपचारात्मक अध्ययन-अध्यापन उपक्रम राबविण्याचे वेळापत्रक तयार करून महाविद्यालय / विभाग समितीस सादर करावे.

ऋ. प्रत्येक विषयासाठी वेळापत्रकामध्ये प्रथम वर्ग अध्यापनाच्या किमान १० तासिका आवश्यक आहेत.

ल. वेळापत्रकाची अंमलबजावणी महाविद्यालय व विभाग यांच्या स्तरावर सत्र आरंभाच्या प्रथम कालावधीत करावी.

- ऐ. आवश्यक तेथे विद्यार्थ्यांना पूर्वज्ञान समृद्ध होण्यासाठी संदर्भ ग्रंथ, साहित्य, वेब साहित्यादि आशय यांची यादी उपलब्ध करून द्यावी.
- ऐ. उपचारात्मक अध्यापन प्रक्रियेच्या शेवटी पुन्हा पश्चात नैदानिक कसोटी जी पूर्ण चाचणी आहे ती घेऊन अध्यापन स्तर दर्जा उंचावण्याची खात्री करावी.
- ए. योजना राबविल्यानंतर विषयाप्रमाणे संपूर्ण योजनेचा शैक्षणिक दर्जा उंचावल्याचा आणि योजना राबविल्याचा एकत्रित अहवाल तयार करणे गरजेचे आहे.
- ऐ. उपरोक्त टप्प्याव्यतिरिक्त दर्जा उंचविण्यासाठी महाविद्यालय / विभाग स्तरावर नवे उपक्रम अथवा प्रयोग करण्यास अध्यापकांना प्रोत्साहन देण्यात यावे.
- सदर योजना विद्यार्थ्यांचा ज्ञान स्तर उंचावण्यासाठी अवलोकन न झालेल्या विषयज्ञानातील घटक समजण्यासाठी नवीन विषय समजून घेण्यास गरजेचे असल्याने योजना राबविताना, कर्तव्याचा भाग म्हणून राबवून शैक्षणिक दर्जा उंचविण्याची उत्तम संधी आहे. अध्यापक आपल्या स्तरावर या योजनेचा परिणाम वाढविण्यासाठी उपक्रमांची भर घालण्यास स्वतंत्र असतील मात्र या उपक्रमाचा हेतू सफल होणे आवश्यक आहे.

प्रा. संजीव सोनवणे

प्र-कुलगुरु

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ
(पूर्वीचे पुणे विद्यापीठ)

दूरध्वनी क्रमांक. :

०२०-२५६०१२६४

२५६०१२६५

ई-मेल: pldvp@unipune.ac.in

गणेशखिंड, पुणे ४११००७
नियोजन व विकास विभाग

संदर्भ : साफुपुवि/निववि/९७५

दिनांक : ०१/१२/२०१६

प्रति,

मा.प्राचार्य/संचालक,

बिगर आदिवासी व आदिवासी विभागातील

सर्व संलग्न महाविद्यालये/मान्यताप्राप्त संस्था.

विषय : शैक्षणिक वर्ष २०१६-१७ मध्ये गुणवत्ता सुधार योजनेअंतर्गत सौर-ऊर्जा उपकरणे इ.
अर्थसहाय्यासाठी ऑनलाईन पध्दतीने प्रस्ताव सादर करणेबाबत.

महोदय/महोदया,

गुणवत्ता सुधार योजनेअंतर्गत बिगर आदिवासी व आदिवासी विभागातील विद्यापीठ संलग्न महाविद्यालये व मान्यताप्राप्त संस्थांकडून शैक्षणिक वर्ष २०१६-१७ साठी सौर-ऊर्जा उपकरणे इत्यादींकरिता, अर्थसहाय्यासाठी ऑनलाईन पध्दतीने प्रस्ताव मागविण्यात येत आहेत.

सदर प्रस्ताव ऑनलाईन पध्दतीने सादर करण्याचा कालावधी शुक्रवार, दिनांक ०२ डिसेंबर, २०१६ ते शनिवार, दिनांक ३१ डिसेंबर, २०१६ असा राहणार आहे.

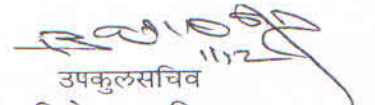
सदर प्रस्ताव ऑनलाईन पध्दतीने सादर करण्याची लिंक खालीलप्रमाणे :-

(unipune.ac.in-Home page-BCUD online-Login-For College Users-College Login & Password-Main Menu- QIP)

सौर-ऊर्जा उपकरणे इत्यादींकरिता, अर्थसहाय्यासाठी ऑनलाईन पध्दतीने सादर केलेल्या प्रस्तावाच्या हार्ड कॉपी सोबत मार्गदर्शकतत्वांमध्ये (मार्गदर्शकतत्वांमध्ये वेळोवेळी करण्यात येणारे बदल सर्व संबंधित महाविद्यालये/संस्थांना बंधनकारक राहतील) नमूद केल्याप्रमाणे आवश्यक ती सर्व कागदपत्रे जोडून सदर प्रस्तावाची हार्ड कॉपी गुरुवार दिनांक ०५ जानेवारी, २०१७ पर्यंत कार्यालयीन वेळेत नियोजन व विकास विभागामध्ये जमा करण्यात यावी.

संबंधित महाविद्यालये/संस्थांनी ऑनलाईन प्रस्तावांची हार्ड कॉपी अंतिम तारखेपर्यंत नियोजन व विकास विभागामध्ये जमा न केल्यास, तसेच ऑनलाईन व्यतिरिक्त सादर केलेल्या कोणत्याही प्रस्तावांचा अर्थसहाय्यासाठी विचार केला जाणार नाही याची कृपया नोंद घ्यावी.

कळावे.

उपकुलसचिव
नियोजन व विकास

सोबत : गुणवत्ता सुधार योजना मार्गदर्शकतत्वे (बिगर आदिवासी व आदिवासी विभागातील महाविद्यालये/संस्था)

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ (पूर्वीचे पुणे विद्यापीठ)

महाविद्यालय गुणवत्ता सुधार योजनेअंतर्गत सौर ऊर्जा प्रणालीसंबंधीची योजना राबविण्यासाठी देण्यात येणा-या अर्थसहाय्याबाबतची मार्गदर्शक तत्वे

नियोजन व विकास विभागामार्फत संलग्न महाविद्यालये व मान्यताप्राप्त संस्था यांच्यासाठी गुणवत्ता सुधार योजना राबविली जाते. या योजनेअंतर्गत बिगर आदिवासी व आदिवासी विभागातील संलग्न महाविद्यालये व मान्यताप्राप्त संस्था यांना राज्य/राष्ट्रीय/आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील चर्चासत्र/कार्यशाळा/ परिषदा आयोजित करण्याकरिता, शैक्षणिक उपकरणे, खेळांचे साहित्य, बांधकाम, इ. तसेच आदिवासी विभागातील महाविद्यालय/संस्थेतील विद्यार्थ्यांकरिता गुणवत्तेनुसार गरजेवर आधारीत उपक्रमांतर्गत सायकल खरेदीकरिता मार्गदर्शक तत्वानुसार अर्थसहाय्य देण्यात येते. सदर योजनेअंतर्गत 'बांधकाम' उपक्रमांतर्गत पूर्वी अस्तित्वात असलेल्या पाच बांधकाम प्रकारामध्ये 'सौर-ऊर्जा उपकरणे' या प्रकाराचा विद्यापीठ अधिकार मंडळाने घेतलेल्या निर्णयानुसार, समावेश करून 'बांधकाम' प्रकारातील इतर सर्व प्रकाराप्रमाणे अर्थसहाय्यासाठी खाली नमूद केलेल्या नियम व अटीच्या अधीन राहून प्रस्ताव सादर करता येईल.

१. सदरील योजनेची अंमलबजावणी सन २०१६-१७ मध्ये करावयाची असल्याने ज्या महाविद्यालय/संस्थांना सदरील चालू वर्षामध्ये "सौर-ऊर्जा उपकरणे" याकरिता अर्थसहाय्यासाठी नव्याने प्रस्ताव सादर करावयाचे आहेत व ज्या महाविद्यालये/संस्थांनी याअगोदर बांधकामासाठी प्रस्ताव सादर केलेले आहेत त्यांनाच पर्याय म्हणून या योजनेचा लाभ देता येईल. ज्या महाविद्यालय/संस्थांनी बांधकामासाठी सन २०१५-१६ मध्ये अर्थसहाय्य घेतलेले असेल त्यांना या योजनेत चालू आर्थिक वर्षात प्रस्ताव दाखल करता येणार नाहीत.
२. 'सौर-ऊर्जा उपकरणे' खरेदी प्रकल्पांतर्गत 'सौर-ऊर्जा विद्युत उपकरणे' बसविण्याकरिता महाविद्यालय/संस्था यांनी ऑनलाईन प्रस्ताव सादर केल्यानंतर सदर सोलर प्रणाली ज्या महाविद्यालय/संस्थेत बसविण्यात येणार आहे. त्याठिकाणी आंतरशास्त्र ऊर्जा प्रणाली, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ यांनी महाविद्यालय/संस्थेस भेट दिल्यानंतर सौर ऊर्जा उपकरणे बसविण्यासाठीची नैसर्गिक व जागेची उपलब्धतेबाबतचा त्यांनी दिलेला अहवाल विचारात घेवूनच त्यास अंतिम मान्यता देण्यात येईल. सदर भेटीबाबतचा (Visit) खर्च हा संबंधित महाविद्यालये/संस्थेने करावयाचा आहे.
३. एखाद्या महाविद्यालय/संस्थेमध्ये सौर ऊर्जा विद्युत उपकरणे बसविण्यासाठीची जागा योग्य नाही असा अहवाल आंतरशास्त्र ऊर्जा प्रणाली, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ यांच्याकडून प्राप्त झाला तर, संबंधित महाविद्यालय/संस्थेचा सौर ऊर्जा विद्युत

उपकरणे बसविण्याकरिता अर्थसहाय्यासाठीचा प्रस्ताव विचारात घेता येणार नाही. परंतु सदर महाविद्यालय/संस्था यांना सौर ऊर्जा विद्युत उपकरणे वगळून त्यांनी पुर्वी इतर बांधकामाच्या अर्थसहाय्यासाठी सादर केलेल्या प्रस्तावानुसार अर्थसहाय्य देण्याबाबत विचार करण्यात येईल.

४. सौर—ऊर्जा उपकरणे खरेदी प्रकल्पांतर्गत सौर—ऊर्जा विद्युत उपकरणे बसविण्याकरिता महाविद्यालय/संस्थेमध्ये सौर—ऊर्जा विद्युत उपकरणे बसविण्यासाठीची जागा योग्य आहे असा मा.संचालक, आंतरशास्त्र ऊर्जा अभ्यासप्रणाली, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ यांचा अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर त्यांच्या नियंत्रणाखाली संलग्न महाविद्यालये व मान्यताप्राप्त संस्था यांनी सोलर फोटोव्होल्टीक प्रणाली या अपारंपारिक ऊर्जा मंत्रालय, भारत सरकार (MNRE) मान्यताप्राप्त पुरवठादारांकडून सदर उपकरणे बसविण्याची कार्यवाही करावी.
५. ज्या महाविद्यालय/संस्था यांची तक्त्यामध्ये विहित केलेल्या क्षमतेपेक्षा जास्त क्षमतेची सोलर प्रणाली बसविण्याची तयारी असेल त्यांना अधिक क्षमतेकरिता द्यावी लागणारी प्रती किलोवॉट (KWatt) किंमत ही अपारंपारिक ऊर्जा मंत्रालय, भारत सरकार (MNRE) यांनी ठरविलेल्या किंमतीपेक्षा जास्त नसावी.
६. सदर सोलर प्रणाली ही ज्या प्रमुख अपारंपारिक ऊर्जा मंत्रालय, भारत सरकार (MNRE) मान्यताप्राप्त पुरवठादारांकडून खरेदी केली असेल त्यांचेकडून संबंधित महाविद्यालय/संस्थेने पाच वर्षे देखभाल व दुरुस्तीची तसेच Performance Warrenty ची हमी घ्यावी.
७. ऑफ—ग्रीड सोलर प्रणालीमध्ये बॅटरीची देखभाल व दुरुस्तीची हमी कमीत कमी ३ वर्षे पुरवठादाराने घ्यायची आहे. त्यानंतरची दुरुस्ती व देखभाल महाविद्यालयाने/संस्थेने स्वखर्चाने करावी.
८. गुणवत्ता सुधार योजनेच्या मार्गदर्शक तत्वातील “बांधकाम“ या शिर्षकांतर्गत सौर—ऊर्जा उपकरणाकरिता अर्थसहाय्य देण्यात येईल. सौर—ऊर्जा उपकरणासाठी देण्यात येणारे अर्थसहाय्य बांधकामाच्या अर्थसहाय्याप्रमाणे विद्यापीठ हिस्सा रूपये ५,००,०००/— व महाविद्यालय हिस्सा रूपये १,५०,०००/— याप्रमाणे दोन वर्षातून एकदा म्हणजे एक वर्षाआड देण्यात येईल.
९. सदरील सौर—ऊर्जा उपकरणे बसविल्यानंतर त्याबाबतची कोणतीही तांत्रिक बाबींसंबंधीची जबाबदारी विद्यापीठाची राहणार नाही.
१०. सौर—ऊर्जा प्रणाली योजनेसाठी आपणांस सोबत तीन प्रणाली दिलेल्या आहेत त्यापैकी कोणत्या प्रणालीचा स्विकार करावयाचा याबाबतचा अंतिम निर्णय भौगोलिक परिस्थितीनुसार महाविद्यालय/संस्थेने घ्यावयाचा आहे.

सौर—ऊर्जा उपकरणाबाबतची विस्तृत तपशीलवार माहिती खालीलप्रमाणे :

सोलर फोटोव्होल्टीक (पी.व्ही.) विद्युत ही एक हस्त ऊर्जा आहे आणि या विद्युत ऊर्जा निर्मितीमुळे कार्बन डाय ऑक्साईड किंवा इतर तत्सम अपायकारक वायुंचे उत्सर्जन होत नाही. फोटोव्होल्टीक प्रणाली या मॉड्यूल स्वरूपाच्या असून आवश्यकतेनुसार आकारबद्ध केली जाऊ शकतात. सद्यस्थितीत महाराष्ट्र राज्यात 'नेट—मिटरिंग' कायदा लागू असून छतावरील फोटोव्होल्टीक सिस्टिम मधून तयार होणारी वीज ही ग्रीड इलेक्ट्रिसिटीमध्ये जोडली जाऊ शकते आणि कोणत्याही बॅटरीमध्ये साठविल्याशिवाय आवश्यकतेनुसार ती परत वापरली जाऊ शकते. याशिवाय बॅटरी वापरल्यास या छतावरील फोटोव्होल्टीक सिस्टिम्स या ग्रीड इलेक्ट्रिसिटीशी संबंध न ठेवता Off-Grid System म्हणून सुध्दा वापरल्या जाऊ शकतात.

महाविद्यालय/संस्थेमध्ये बसविल्या जाऊ शकणा—या पी.व्ही.प्रणाली

१. Grid-Tied फोटो व्होल्टीक प्रणाली
२. Off-Grid फोटो व्होल्टीक प्रणाली
३. Hybrid फोटो व्होल्टीक प्रणाली

१. Grid-Tied सोलर फोटो व्होल्टीक प्रणाली

या प्रकारच्या फोटो व्होल्टीक प्रणालीमध्ये सोलर पी व्ही पॅनेल्सनी तयार केलेली विद्युत ऊर्जा ही वितरण कंपनीच्या विद्युत ग्रीडशी प्रत्यक्ष जोडलेली असते. आकृतीत दाखविल्याप्रमाणे जोडणी केलेली असते.

या प्रकारच्या प्रणाली कॉलेजमध्ये संस्थेमध्ये स्थापित करण्यासाठी वितरण कंपनीकडून अखंडीत विद्युतपुरवठा असणे आवश्यक आहे. Grid-Tied फोटो व्होल्टीक प्रणाली ही प्रत्यक्ष वितरण कंपनीची विद्युत ऊर्जा उपलब्ध असल्यासच विद्युतऊर्जेची निर्मिती करू शकते. जेव्हा कॉलेजच्या भागामध्ये सतत खंडीत होणारा विद्युत—पुरवठा असेल किंवा Load-shedding असणा—या भागामध्ये कॉलेज असेल तर या प्रकारची फोटो व्होल्टीक प्रणाली स्थापित करू नये.

Grid-Tied सोलर फोटो व्होल्टीक प्रणालीचे फायदे :

- अ) नेट मिटरिंग मूळे पैशांची बचत : या प्रकारच्या फोटो व्होल्टीक प्रणालीमध्ये तयार झालेली विद्युत ऊर्जा प्रत्यक्ष वितरण ग्रीड मध्ये जोडली गेलेली असल्यामुळे बॅटरीमध्ये विद्युत ऊर्जा संचयित करण्याची गरज नाही. त्यामुळे बॅटरी लागत नाही. ज्यामुळे बॅटरीची किंमत व त्यासाठी वारंवार लागणारा दुरुस्तीचा खर्च टाळला जातो. तसेच खर्चिक घटक (उदा. बॅटरी) कमी झाल्यामुळे कमी किंमतीत जास्त क्षमता असलेली फोटो व्होल्टीक प्रणाली ही स्थापित केली जाऊ शकते.

ब) वितरण Grid ही आभासी बॅटरी म्हणून काम करते. सोलर फोटो व्होल्टीक विद्युत ऊर्जा ही जेव्हा तयार होते त्याचवेळी ती वापरली किंवा संचयित करावी लागते. त्यामुळे Grid-Tied फोटो व्होल्टीक प्रणालीमध्ये तयार झालेली विद्युत ऊर्जा ही वितरण ग्रीडमध्ये सोडली जाते व कॉलेजला / संस्थेला जेव्हा लागते तेव्हा ती परत वापरली जाऊ शकते. याप्रकारे वितरण ग्रीड ही आभासी बॅटरीप्रमाणे कार्य करते.

याव्यतिरिक्त Grid-Tied सोलर फोटो व्होल्टीक प्रणाली या प्रत्यक्ष वितरण ग्रीडशी जोडला गेलेला असल्यामुळे जर पीव्ही प्रणालीने तयार केलेल्या विद्युत ऊर्जेपेक्षा जास्त विद्युत ऊर्जेचा वापर होत असेल तर जास्तीची विद्युत ऊर्जा ही वितरण ग्रीडकडून घेतली जाऊ शकते. तसेच जेव्हा फोटो व्होल्टीक प्रणाली काम करणे बंद करते, वितरण ग्रीडकडून अखंडित विद्युत पुरवठा चालू राहतो.

Grid-Tied सोलर फोटो व्होल्टीक प्रणालीसाठी लागणारी साधनसामुग्री :

१. Grid-Tied इन्व्हर्टर
२. Import-Export मीटर (नेट NET — मीटर)
३. सोलर फोटो व्होल्टीक पॅनल्स
४. पॅनेल मांडणीसाठी रचना
५. जोडणीसाठी केबल
६. Off Grid सोलर फोटो व्होल्टीक सिस्टीम्स

२. Off-Grid सोलर फोटो व्होल्टीक प्रणाली

ऑफ ग्रीड (ग्रीडपासून वेगळी असलेली स्वयंपूर्ण असलेली) सोलर फोटोव्होल्टीक प्रणाली या जेथे ग्रीड विद्युत पुरवठा उपलब्ध नसलेल्या कॉलेज/संस्थांना नैसर्गिक निकड आहे. ज्या कॉलेज/संस्थांना पक्की-स्थिर, खात्रीलायक ग्रीड विद्युतपुरवठा उपलब्ध आहे अशा ठिकाणी ऑफ-ग्रीड सोलर फोटोव्होल्टीक प्रणाली अस्वीकारणीय आहेत. यासाठी खालील कारणमीमांसा देता येईल.

खात्रीलायक सतत विद्युतपुरवठा असण्यासाठी ऑफ-ग्रीड सोलर फोटोव्होल्टीक प्रणालीमध्ये बॅटरी किंवा तत्सम प्रकारे साठवण करावी लागते. त्याचप्रमाणे बॅटरी किंवा तत्सम विद्युत साठवणूकीची उपकरणे ४-५ वर्षांनंतर बदलावी लागतात. बॅटरी या वापरासाठी क्लिस्ट, महागड्या असून सौर-ऊर्जा प्रणालीची एकूणच कार्यक्षमता कमी करतात.

ऑफ-ग्रीड सोलर फोटोव्होल्टीक प्रणालीचे फायदे :

- अ) जेथे ग्रीड विद्युतपुरवठा उपलब्ध नाही :
जी ठिकाणे मुख्य किंवा विस्तारीत ग्रीडपासून अलिप्त असतात त्याठिकाणी या प्रकारातील फोटोव्होल्टीक प्रणाली ह्या वरदान ठरतात.
- ब) विद्युतऊर्जा परिपूर्ण होण्यास मदत होते :
विद्युत ग्रीडशी काहीही संबंध न ठेवता आपल्या विद्युत गरजा पूर्ण केल्या जाऊ शकतात. अशा प्रकारे स्वयंपूर्ण संयंत्र असल्याने ग्रीडवरील अवलंबित राहात नाही. यामुळे एकप्रकारे सुरक्षितता येते. तसेच या प्रकारच्या प्रणालीमध्ये बॅटरी लागत

असल्याने ज्यावेळी ढगाळ वातावरणामुळे जर फोटोव्होल्टीक पॅनल्सकडून विद्युतनिर्मिती कमी झाली आणि बॅटरीमध्ये साठविलेली विद्युतऊर्जा कमी पडत असेल तर डिझेल जनरेटरची सारख्या उपकरणांची सोय उपलब्ध ठेवावी लागते.

ऑफ-ग्रीड सोलर फोटोव्होल्टीक प्रणालीमध्ये लागणारी उपकरणे :

ऑफ-ग्रीड सोलर फोटोव्होल्टीक प्रणालीमध्ये खालील उपकरणे लागतात.

१. सोलर फोटोव्होल्टीक पॅनल्स
२. सोलर बॅटरी चार्ज कंट्रोलर
३. DC डिस्कनेक्ट स्वीच
४. ऑफ-ग्रीड सोलर इन्व्हर्टर
५. गरज असल्यास बॅकअप जनरेटर

३. संकरित (Hybrid) सोलर फोटो व्होल्टीक प्रणाली

हायब्रीड सोलर फोटोव्होल्टीक प्रणाली या अगोदरच्या दोन प्रकारच्या प्रणालींच्यातील चांगल्या गोष्टींचा संयोग आहेत. या प्रकारच्या सोलर फोटोव्होल्टीक प्रणाली या १) ग्रीड विद्युत ऊर्जेची जोड असलेली ऑफ-ग्रीड प्रणाली किंवा २) बॅटरीची जोड असलेली ग्रीड-कनेक्टेड सोलर फोटोव्होल्टीक प्रणाली या दोन प्रकारे वर्णन केल्या जाऊ शकतात.

या हायब्रीड प्रणालीमध्ये विद्युत ऊर्जा ही बॅटरीमध्ये साठवण केलेली असते आणि ही साठवलेली विद्युतऊर्जा आपण १. जेव्हा ग्रीडमध्ये विद्युत ऊर्जा उपलब्ध नसताना, २. लोड शेडींगमुळे वीजपुरवठा खंडित असताना वापरली जाऊ शकते. बॅटरीमध्ये साठवलेली विद्युत ऊर्जा ही इन्व्हर्टरला लागणारा संदर्भविभव पुरवते आणि अखंडित विद्युतपुरवठा सुरु राहतो. तसेच जेव्हा सोलर फोटोव्होल्टीक पॅनल्सकडून वापरापेक्षा जास्त विद्युतनिर्मिती होते, तेव्हा जास्त झालेली विद्युत ऊर्जा ही ग्रीडमध्ये सोडली जाऊ शकते. अशाप्रकारे जी परिस्थिती ग्रीड-कनेक्टेड प्रणालीमध्ये असते तशीच परिस्थिती. परंतु सुरक्षिततेसाठी बॅटरी बॅकअप असलेली प्रणाली कार्यान्वित होते.

संकरित (Hybrid) सोलर फोटोव्होल्टीक प्रणालींचे फायदे :

- अ) संकरित सोलर प्रणाली या ऑफ-ग्रीड सोलर प्रणालीपेक्षा कमी खर्चिक आहेत. कारण बॅटरी ही कमी क्षमतेची लागते. याप्रकारे केवळ जेवढा वेळ लोड-शेडींग किंवा वीजपुरवठा खंडित झाल्यावर केवळ सुरक्षितता जपण्यासाठी लागणारी विद्युत ऊर्जा साठवण करावी लागते.
- ब) बुद्धिमान सोलर प्रणाली अश्वसित करतात. जेवढी गरज आहे तेवढ्याच ऊर्जेची साठवण करावी लागल्याने खर्च कमी होतो व साठवणीत घट होणारी ऊर्जा व्यय टाळता येतो. तसेच साठवण क्षमतेपेक्षा जास्त ऊर्जा निर्मिती झाल्यास ती ग्रीडमध्ये जोडली जाते.

प्र. जा. 392
मराठी
यांनी दिलेला प्रकार

rknalawade@rediffmail.com

Proposals Invited for Installation of Rooftop Solar Photovoltaic Systems

Background:

Solar Photovoltaic (PV) electricity is green energy and causes no emission of carbon dioxide or any other gases unlike other conventional method of electricity generation. PV systems are modular in nature and allow sizing as per requirement. Present regulation in the Maharashtra state permits the use of Net-Metering wherein the electricity generated from rooftop PV system can be feed into grid and drawn back as required without battery storage. Additionally if storage batteries are included then the PV systems, it can work like an uninterrupted power supply (UPS). There is also possibility of using PV systems without any interaction with grid, as Off-Grid System.

Types of Systems that can be installed:

- 1) Grid-tied PV system
- 2) Off-Grid System
- 3) Hybrid System

DEVELOPMENT SECTION

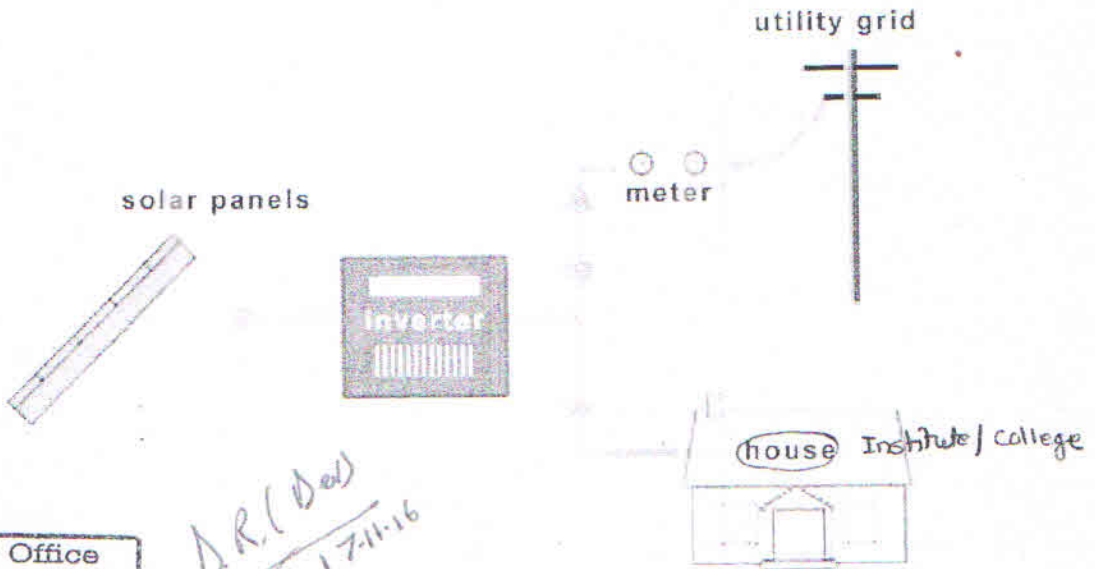
INWARD No. 1763

DATE: 18-11-2016

1) Grid-Tied Solar PV Systems

Grid-tied, on-grid, utility-interactive, grid intertie and grid backfeeding are all terms used to describe the same concept – a solar system that is connected to the utility power grid of electricity. A simple schematic below represents the grid-tied PV system.

It is very essential that the grid power is available all the times for grid-tied PV system to function. The grid-ties solar PV system does not provide any power if grid fails. This is not a suitable system if the college has frequent outage of power and load-shedding scenario.

प्र. जा. 392
18/11/16

DR (Dev)
17-11-16

Director BCUD Office Savitribai Phule Pune University	
In.Dt.	17 NOV 2016
Inward	5018
Outward Date:	17/11/16

Advantages of Grid-Tied Systems

A) Save more money with net metering

The grid-connection allow to save more money with solar panels through better efficiency rates, net metering, plus lower equipment and installation costs:

Batteries, and other stand-alone equipment, are required for a fully functional off-grid solar system and add to costs as well as maintenance. Grid-tied solar systems are therefore generally cheaper and simpler to install. In other words, you can install higher capacity systems as compared to off-grid PV systems for same cost.

When the solar PV panels will generate more electricity than what is consumed, with net-metering, the college can put this excess electricity onto the utility grid instead of storing it with batteries.

B) The utility grid is a virtual battery

Electricity generated in PV system in grid-tied system has to be consumed in real time. The energy storage typically comes with significant losses.

The electric power grid is in many ways also a battery, without the need for maintenance or replacements, and with much better efficiency rates. But it is very important to have an uninterrupted and reliable grid-supply.

Additional advantages of grid-tied PV system include access to backup power from the utility grid (in case the rooftop solar PV system stops generating electricity for some reason).

Equipment for Grid-Tied Solar Systems

There are a few key differences between the equipment needed for grid-tied, off-grid and hybrid solar systems. Standard grid-tied solar systems rely on the following components:

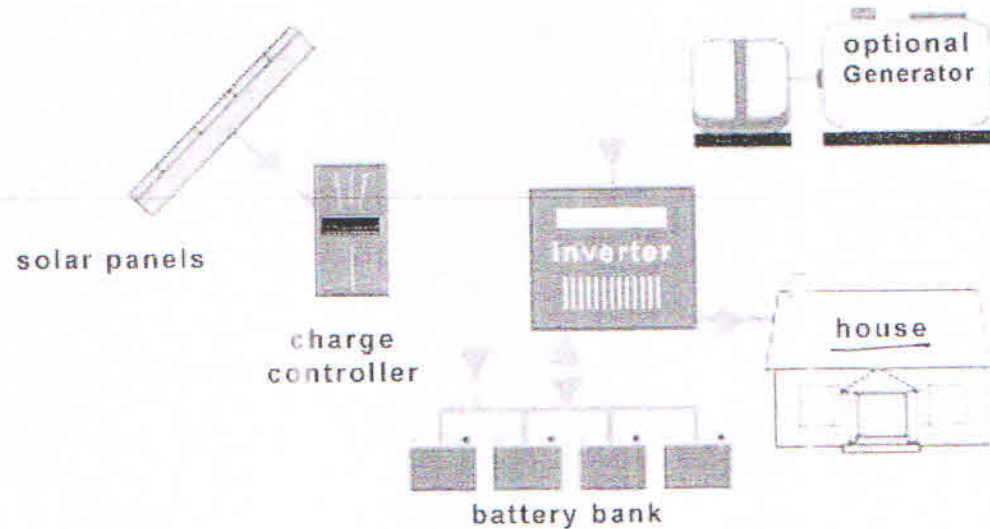
- Grid-Tie Inverter (GTI) or Micro-Inverters
- Import-export meter or Net-Meter

* PV panels, structure, cabling.

2) Off-Grid Solar PV Systems

An off-grid solar system (off-the-grid, standalone) is the obvious alternative where grid is not accessible. For colleges that have access to a stable, reliable grid, off-grid solar systems are out of question. This is because of the following:

To ensure access to electricity at all times, off-grid solar systems require battery storage (if you live off-the-grid). On top of this, a battery bank typically needs to be replaced after 5 years. Batteries are complicated, expensive and decrease overall system efficiency.

Advantages of Off-Grid Solar Systems

A) No access to the utility grid

Off-grid solar systems can be cheaper than extending power lines in certain remote areas.

B) Become energy self-sufficient

Living off the grid and being self-sufficient feels good. Energy self-sufficiency is also a form of security. Power failures on the utility grid do not affect off-grid solar systems.

On the other hand, batteries can only store a certain amount of energy, and during cloudy times, the generation from PV panels and storage into batteries has to play a better trade-off. Sometimes you may run out of power, and thus, need to install a backup generator to be prepared for these kinds of situations.

Equipment for Off-Grid Solar Systems

Typical off-grid solar systems require the following extra components:

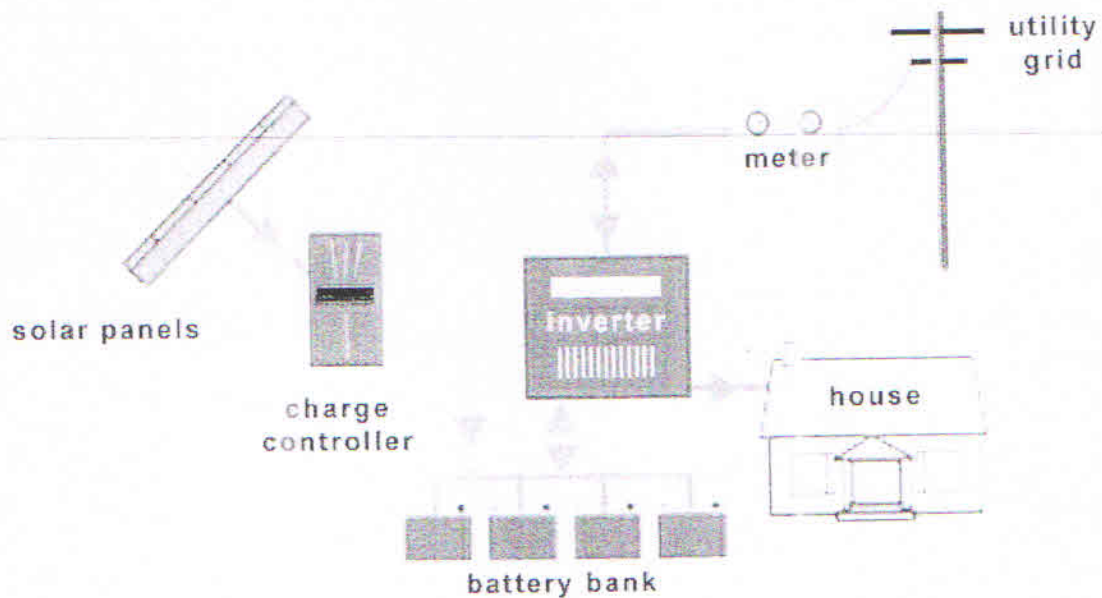
- Solar Charge Controller
- Battery Bank
- DC Disconnect (additional)
- Off-Grid Inverter
- Backup Generator (optional)

3) Hybrid Solar Systems

Hybrid solar systems combine the best from grid-tied and off-grid solar systems. These systems can either be described as off-grid solar with utility backup power, or grid-tied solar with extra battery storage.

This kind of system has a facility of storing energy in batteries, which can be readily used i) when grid fails or ii) during load shedding hours. The electrical energy stored in batteries provide a reference voltage to the inverter as well as supplies the electricity when grid electricity fails. Additionally, when electricity generation from PV system is generating excess power than the

connected load, the excess power can be fed to grid. This is similar situation as that of Grid-Ties System with additional facility for supplying power in the case of unavailability of grid ele.

Advantages of Hybrid Solar Systems

1. Less expensive than off-grid solar systems

Hybrid solar systems are less expensive than off-grid solar systems. The capacity of battery bank can be downsized to minimum size to sustain the times of power outage only.

2. Smart solar holds a lot of promise

You can temporarily store whatever excess electricity of solar panels in batteries and helps an uninterrupted power supply in scene of power outage from grid.

Equipment for Hybrid Solar Systems

Typical hybrid solar systems are based on the following additional components:

- Charge Controller
- Battery Bank
- DC Disconnect (additional)
- Battery-Based Grid-Tie Inverter
- Power Meter

Possible Combination for the three type of systems and their commercial are mention in tables below:

Option 1 - Grid- Tided Solar PV system

	QTY	Specification	
SPV	8000 Wp	IEC Certified (Both panels and inverters)	650000 with Installation & Commissioning
Structure	8	MS HOT deep Galvanized	
Foundation	300x300x300 ?		
Inverter	8 KW / 10 kVA - SMA /Delta	IEC Certified (Both)	
Cable	As per IEC Certified	As per IEC Certified	
Protection	DCDB, ACDB, Earthing , Lightening Arrester	As per IEC Certified	

Option 2.1 - Off Grid Solar PV System with 12 V Tubular Gel Battery Bank

	QTY	Specification	
SPV	6000 WP	IEC Certified (Both)	650000 with Installation & Commissioning
Structure	6	MS HOT deep Galvanized	
Foundation	300x300x300 ?		
Battery	2000 AH	12 V 200 Ah Tubular Gel – EXIDE make battery Bank	
Battery rack	wooden/PC MS structure		
Inverter	6 KW / 7.5 kVA - SMA /Delta	IEC Certified (Both)	
Cable	As per IEC Certified	As per IEC Certified	
Protection	DCDB, ACDB, Earthing , Lightening Arrester	As per IEC Certified	

Option 2.2 - Off Grid Solar PV System with 2V Tubular Gel Battery Bank

	QTY	Specification	
SPV	6000 WP	IEC Certified (Both)	650000 with Installation & Commissioning
Structure	6	MS HOT deep Galvanized	
Foundation	300x300x300 ?		
Battery	12000 ah	2 V 400 AH EXIDE make Tubular Gel Battery Bank	
Battery rack	wooden/PC MS structure		
Inverter	6 KW / 7.5 kVA - SMA /Delta	IEC Certified (Both)	
Cable	As per IEC Certified	As per IEC Certified	
Protection	DCDB, ACDB, Earthing , Lightening Arrester	As per IEC Certified	

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ
(पूर्वीचे पुणे विद्यापीठ)

दूरध्वनी क्र.
०२०-२५६२१०४८
ई-मेल
iqac@unipune.ac.in

गणेशखिंड, पुणे ४११००७
अंतर्गत गुणवत्ता सिध्दता कक्ष

संदर्भ क्र.:आयक्यूएसी/१८९

दि :- १० जून, २०२१

प्रति,

मा.प्राचार्य/संचालक/विभागप्रमुख,
संलग्न महाविद्यालये/मान्यताप्राप्त परिसंस्था/विद्यापीठ शैक्षणिक विभाग,
सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ.

विषय :- वाचन दिन साजरा करणेबाबत.

संदर्भ:-१. शिक्षण संचालनालय, (उच्च शिक्षण) महाराष्ट्र राज्य पुणे-१ यांचे पत्र क्र.
वाचदि-०४२१/प्र.क्र. ०२/मवि-१/६७६७ दिनांक ०३ जून २०२१.
२. भारत सरकार, नीती आयोग यांचे पत्र क्र.- डी.ओ. क्र.
पी-११०५७/१७/२०१८ -एचआरडी दि.०२/०६/२०२१.

महोदय/महोदया,

कृपया सोबत जोडलेल्या संदर्भ क्र. १ च्या पत्राचे अवलोकन करावे, संदर्भीय पत्रातील मुद्द्यांच्या अनुषंगाने दिनांक १९ जून, २०२१ हा दिवस "वाचन दिन" म्हणून, कोविड-१९ बाबत सर्व शासकीय सूचनांचे/आदेशांचे काटेकोर पालन करून संदर्भ क्र.२ च्या पत्रान्वये दिलेल्या सूचनांनुसार साजरा करण्याबाबत शिक्षण संचालनालयाने सूचित केले असून सदर पत्रातील सुचनांच्या अनुषंगाने कार्यवाही करून त्याचा अनुपालन अहवाल या कार्यालयास सादर करावा ही विनंती.

कळावे,

(डॉ. प्रफुल्ल पवार)
कुलसचिव

महाराष्ट्र शासन

शिक्षण संचालनालय, (उच्च शिक्षण)

महाराष्ट्र राज्य, मध्यवर्ती इमारत, पुणे ४११ ००१

Web : www.dhepune.gov.in

E-mail : mavi.dhepune@nic.in

फोन नं. ०२०/२६१२२११९, २६०५१५१२, २६१३०६२७, २६१२४६३९

फोन नं. ०२०/२६१११५३

क्र.वाचदि-०४२१/प्र.क्र.०२/मवि-१/ 6767

दिनांक ०३.०६.२०२१

प्रति,

१. सर्व विभागीय सहसंचालक, उच्च शिक्षण,
२. कुलसचिव,
सर्व अकृषी / अभिमत / स्वयं अर्थसहाय्यीत विद्यापीठे,

विषय - वाचन दिन साजरा करणेबाबत.

संदर्भ : भारत सरकार, नीती आयोग, यांचे पत्र दि. ०२.०६.२०२१

उपरोक्त संदर्भिय परिपत्रकाची प्रत सोबत जोडली आहे. संदर्भिय पत्रातील मुद्यांच्या अनुषंगाने दि. १९ जून, २०२१ हा दिवस " वाचन दिन " म्हणून, कोविड -१९ बाबत सर्व शासकीय सूचनांचे / आदेशांचे काटेकोर पालन करून संदर्भित पत्रान्वये दिलेल्या सूचनांनुसार साजरा करण्यात यावा.

संदर्भिय पत्रातील सूचनांच्या अनुषंगाने आपल्या अधिनस्त शासकीय / अशासकीय अनुदानित / विनाअनुदानित महाविद्यालये / मॉडेल डिग्री महाविद्यालये / वसतिगृहे व परीसंस्था यांना कळविण्यात यावे व एकत्रित अनुपालन अहवाल संचालनालयास सादर करण्यात यावा.

(डॉ. अजिता शिंदे)

कनिष्ठ प्रशासन अधिकारी
शिक्षण संचालनालय, उच्च शिक्षण,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे-१.

PREM SINGH
011-23096816
mail : prem.bogzi@ias.nic.in

भारत सरकार
नीति आयोग, नीति भवन,
संसद मार्ग, नई दिल्ली-110 001
NATIONAL INSTITUTION FOR TRANSFORMING INDI
NITI Aayog, NITI Bhawan, Parliament Street,
New Delhi - 110 001

D.O. No. P-11057/17/2018-HRD

Dear Madam/Sir,

02nd June, 2021

The National Education Policy (NEP)-2020 has placed renewed emphasis on 'how to read', 'learn to read', 'read to learn' and underscored the critical role played by Public/School/Digital libraries towards this end. The P.N. Panicker Foundation has been a key contributor in this area.

2. Honouring the father of the 'Library Movement in Kerala', the late Sri. P.N. Panicker; the State Government of Kerala has been celebrating 19th June as the 'Day of Reading' and the following week as the 'Reading Week' since 1996. This initiative commenced in collaboration with P.N. Panicker Foundation, paved the way for the launch of Reading Mission 2022. In furtherance of the lofty objectives of this Mission, the Hon'ble Prime Minister inaugurated the 22nd National level Reading Day and Reading Month celebrations at Kochi on 17th June 2017.

3. In view of the pandemic, the celebrations this year will be held online. Further, they will comprise a variety of Covid-awareness related activities including webinars on Covid appropriate behaviour. The target audience is to include School/College students, teachers, faculty members and librarians. Your State/UT may organise similar activities with an enhanced focus on promoting online/offline reading.

4. The Reading Mission stands to benefit greatly from your engaged leadership in this regard. May I request you to direct all District Magistrates(DMs) of your State/UT to virtually chair District Level Organising Committees as in earlier years. The DMs may be advised to guide the Reading Mission towards the envisioned outcomes by 2022 in the larger interest of our children and the nation.

Yours sincerely,

With warm regards

(Dr. Prem Singh)

(States as per Annexure)

6/2021

Savitribai Phule Pune University

Internal Quality Assurance Cell (IQAC)

To,
The Principal/ Director
Affiliated Colleges/Institutes in Pune, Ahemdnagar & Nasik District

Subject: - "Faculty Development Programs" jointly organized by Savitribai Phule Pune University (SPPU), Marathwada Mitra Mandal's College of Commerce (MMCC) and MMCOE

Dear Sir/ Madam,

We would like to inform you that under Faculty Development Program the following two NAAC related events has been organized by the Marathwada Mitra Mandal's College of Commerce (MMCC), MMCOE and IQAC for the affiliated colleges/ Institute in Pune, Ahmedangar and Nasik District.

Date	Time	Title
27 th February, 2018	10.30a.m.to 5.00p.m.	INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS: ISSUES, CHALLENGES AND NEW TRENDS
1 st March, 2018	10.30 a.m.to 5.00 p.m.	CASE STUDIES AS AN EFFECTIVE PEDAGOGY FOR TEACHING AND LEARNING

We are pleased to invite the Principal/ Director or IQAC Coordinator, NAAC Coordinator, and NAAC Criteria In charges to participate in the Faculty Development Program

Venue: Dnyaneshwar Hall, 202/A, Marathwada Mitra Mandal's College of Commerce (MMCC), Deccan Gymkhana, Pune 04

The outcome of this one day faculty Development Program will be of great help to all the teachers of Higher Education Institutes (HEI).

For, Further details and Registration: Please note that separate registration is a must for both the above programmes

Please Contact: 9823657422, 8600525920, 9850992862

Prof. (Dr). Prafulla Pawar
Director, IQAC, SPPU, Pune

Dr. M.D.Lawrence
Principal, MMCC

संयुक्त राष्ट्र शाश्वत विकास उद्दिष्टे, महिला सक्षमीकरण
आणि उच्च शिक्षण

महाराष्ट्र शासन

उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग

आणि

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित

एक दिवसीय राज्यस्तरीय महिला सक्षमीकरण परिषद

“संयुक्त राष्ट्र शाश्वत विकास उद्दिष्टे,
महिला सक्षमीकरण आणि उच्च शिक्षण”

□ अध्यक्ष □

मा. ना. डॉ. निलमताई गोन्हे

उपसभापती, महाराष्ट्र विधान परिषद, महाराष्ट्र राज्य

□ प्रमुख पाहुणे □

मा. ना. श्री. चंद्रकांतदादा पाटील

मंत्री, उच्च व तंत्र शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य

□ प्रमुख उपस्थिती □

मा. श्री. विकासचंद्र रस्तोगी

प्रधान सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण, महाराष्ट्र शासन

मा. डॉ. सुरेश गोसावी

कुलगुरु, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

मा. डॉ. पराग काळकर

प्र-कुलगुरु, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ

□ कार्यक्रमाचे ठिकाण □

खाराबा जाधव क्रीडा संकुल, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

दिनांक : २३ ऑक्टोबर, २०२३

वेळ : सकाळी १०.०० वा.

□ आपले विनित □

डॉ. प्रफुल्ल पवार

कुलसचिव,

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ

डॉ. शैलेंद्र देवळानकर

शिक्षण संचालक,

उच्च शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ (पूर्वीचे पुणे विद्यापीठ)

परिपत्रक

विषय :- “Viksit Bharat@2047:Voice of Youth ” Consultation Programme

मा.सचिव, विद्यापीठ अनुदान आयोग यांनी “Viksit Bharat@2047:Voice of Youth” या कार्यक्रमांतर्गत मा.पंतप्रधान, भारत सरकार हे सोमवार, दिनांक ११ डिसेंबर, २०२३ रोजी सकाळी १०.३० वाजता “Viksit Bharat@2047 Ideas” या पोर्टलचे उद्घाटन करणार असून व्हिडीओ कॉन्फरन्सद्वारे संबोधित करणार आहेत, असे दिनांक ०८ डिसेंबर, २०२३ रोजीच्या ई-मेलद्वारे विद्यापीठ कार्यालयास कळविले आहे. सोबत माहितीपत्रक जोडले आहे.

त्यानुसार विद्यापीठातील सर्व शैक्षणिक विभाग, सर्व प्रशाला व प्रशासकीय विभाग येथील विभागप्रमुख/संचालक/शाखाप्रमुख यांनी तसेच मा.प्राचार्य/संचालक, विद्यापीठाशी संलग्न महाविद्यालये/परिसंस्था यांनी सर्व विद्यार्थी, शिक्षक व शिक्षकेतर सेवक यांना सदर कार्यक्रमाचे थेट प्रक्षेपण (Live Webcast) पाहण्यासंदर्भात प्रोत्साहित करावे, ही विनंती

- Programme : Viksit Bharat@2047:Voice of Youth Consultation
- Date : 11th December, 2023
- Time : 10.30 AM
- Webcast Link : pmindiawebcast.nic.in

गणेशखिंड, पुणे — ४११ ००७)
जावक क्र. एएन/ 4036)
दिनांक : 09 DEC 2023)

(प्रा.डॉ.विजय खरे)
प्रभारी कुलसचिव

सोबत :- वरीलप्रमाणे.

प्रत माहितीसाठी व योग्य त्या कार्यवाहीसाठी :-

१. सर्व विभागप्रमुख, शैक्षणिक विभाग
२. सर्व संचालक, प्रशाला
३. सर्व शाखाप्रमुख, प्रशासकीय विभाग
४. मा.प्राचार्य, विद्यापीठाशी संलग्न सर्व महाविद्यालये
५. मा.संचालक, विद्यापीठाच्या मान्यताप्राप्त सर्व संस्था

सदर पत्रातील आशय आपल्या विभागातील सर्व संबंधितांच्या निदर्शनास आणून द्यावा, ही विनंती.

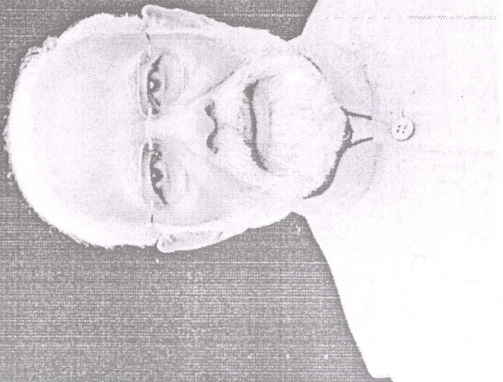
my
GOV
श्री सरकार

Ideas For The Vision VIKSIT BHARAT @2047

“ Today the goal of the country is
Viksit Bharat, Sashakt Bharat!
We cannot stop until this dream of a
developed India is fulfilled.”

-Narendra Modi, Prime Minister

[Click here to share your ideas](#)

VIKSIT BHARAT @ 2047

Concept Note for Discussion with Universities on Vision for 2047

Introduction

India is at a turning point in its history. The 21st century will be India's century, as the country pole-vaults into the future confident of its capabilities. It is the 5th largest economy in the world today and will be the world's 3rd largest economy by 2027, as its GDP crosses US\$ 5 trillion (IMF estimates). By 2047, India is poised to be a US\$ 30 trillion economy with all the attributes of a developed nation. It will be a Viksit Bharat.

Importance of Transformative Moments

In the histories of nations, there comes a turning point, when a nation grabs the moment and achieves rapid growth. Some of these are:

- a. **Japan:** Post World War II, Japan underwent a remarkable transformation in the 1950s and 60s, a period of rapid economic growth never seen before, often referred to as the 'Japanese Post-War Economic Miracle'. This era propelled Japan into a leading world economy and established it as a global economic powerhouse.
- b. **Germany:** Germany's economic trajectory changed in the 1950s, 60s and 70s, also known as the Wirtschaftswunder or 'economic miracle', a period of rapid economic growth and rising living standards. Germany has since remained among the largest and most competitive economies globally, known for its strong manufacturing base and technological prowess.
- c. **Singapore:** From being a developing country, Singapore transformed itself in the 1960s and 70s, becoming one of the richest nations in the world, and one of Asia's economic powerhouses which is technologically sophisticated.
- d. **South Korea:** From being a war-torn, agrarian and impoverished country in ruins, South Korea transformed its economy dramatically from the 1960s to 90s, a period referred to as the 'Miracle on the Han River' with world leading companies.

These are nations which knew the importance of a turning point and used that occasion to become economic giants. India too is at the cusp of such an opportunity.

India's Opportunity – Its Turning Point

This is India's Amrit Kaal. India has been transformed on many fronts and is ready for take-off. There has been a massive expansion in social and economic infrastructure

through policies and schemes in past years such as Samagra Shiksha and expansion of Universities, IITs, IIMs, Medical and Nursing Colleges, Skilling (Pradhan Mantri Kaushal Vikas Yojana), and many more. In the last decade, the number of universities and colleges have increased manifold, and the Indian higher education system today boasts 1,113 Universities/University-level Institutions, 43,796 Colleges, and 11,296 stand-alone Institutions with 4.33 crore students. The Gross Enrolment Ratio (GER) in higher education has steadily increased to 28.4.

Similarly, the healthcare sector has expanded massively on all fronts. In 2022, there were 1,56,000 Ayushman Bharat centers, providing primary health care services to communities closer to their homes. The vast network of nearly 13.97 lakh Anganwadi centers covers almost 10 crore children with Early Childhood Care & Education. Various health indicators such as Infant Mortality Rate (IMR), Maternal Mortality Rate (MMR), and percentage of children underweight have fallen dramatically. Over 10 crore women and children are covered under the Poshan Mission launched in 2018. Full immunisation coverage has risen from 62% to 81% due to strengthened immunisation programmes under Mission Indradhanush. Going forward, we need to raise healthcare to global levels.

Rural India too is transforming. We are close to achieving or have already achieved universal coverage in electricity, drinking water, bank accounts, roads, mobile connectivity and many more. Rural India is now starting to have the same benefits of Urban India. We have also strengthened and avoided distress for the poor through Pradhan Mantri Garib Kalyan Anna Yojana and MNREGA. Pradhan Mantri Awas Yojana is providing housing for all.

Progress has been phenomenal on other fronts as well. Mobile phone and internet penetration is massive. India has 120 crore mobile phone users and 80 crore internet users. India has 30 crore Unified Payment Interface (UPI) users with 1,000 crore transactions per month. Over 40% of all digital transactions are on UPI. There has been a massive expansion of the Highway network with Expressways also coming up. Railways have improved both capacity and bringing new trains such as Vande Bharat speeding up travel in a better environment. Air travel has expanded and is breaking records. In Science & Technology too, we have set new milestones through Chandrayaan and other space missions. Our Digital Public Infrastructure (DPI) is the envy of the world with Aadhaar, UPI, AA Stack, COWIN platform, GeM, and many more. In Industry, we are on our way to becoming a manufacturing hub for the world. In Services, where we are very strong, our IT and non-IT sectors are becoming global.

Young India's creativity and potential for innovation coupled with supportive government policies like Digital India and Startup India are enabling youth to become job creators. India is home to over 100 unicorns with a total valuation upwards of US\$ 340 billion and has emerged as the world's 3rd largest startup ecosystem.

While all these point to the takeoff moment we are in now, the most important is our demographic dividend. With a population of 144 crores, India is one of the youngest nations with a median age of 29 years. It accounts for nearly 20% of the world's total young population. This is an enormous opportunity, likely to last till 2047. Using this dividend well, we can propel India into a Viksit Bharat.

India has Demonstrated Quantum Leap Capabilities

The last decade has witnessed a phenomenal demonstration of our capabilities to transform India. A comprehensive governance model focused on leaving no one behind with targeted schemes has led to 13.5 crore escaping multi-dimensional poverty, much ahead of the 2030 Sustainable Development Goals. Some transformative impactful initiatives that are proof that 'we can do' are:

- a. **Sports** – Through concerted efforts of Khelo India, we are breaking past records and have crossed the 100-mark in medals in the recent Asian Games.
- b. **Jan Dhan Accounts** – In a short period, we added 40 crore bank accounts ensuring financial inclusion, something that people expected would take years.
- c. **COVID Vaccines** – The COVID vaccination programme, run through the COWIN platform, with indigenous COVID-19 vaccines, was the world's largest vaccination programme delivered to 200 crore recipients flawlessly. This is a public health achievement without a parallel in human history. We also helped save millions of lives across the world through the Vaccine Maitri initiative, providing 23.5 crore COVID vaccines free of cost to 98 countries. This is a testament to India's commitment to global health and wellbeing.
- d. **Chandrayaan** – India's Mission to the Moon and becoming the first country to land on the South Pole of the moon demonstrated our excellence in science, breaking boundaries in an economical way. This has surprised the leading nations of the world and is an inspiration for what can be achieved on a limited budget and an encouragement for the great tasks that lie ahead in science and technology. India's unique model of frugal innovation can be characterised as 'affordable excellence' and is a beacon for other countries.
- e. **Climate Goals** – India is the only country which has overachieved its Paris 2015 climate commitments 9 years ahead of time by meeting 40% of its power capacity from non-fossil fuels. This has raised our global standing.
- f. **Digital Public Infrastructure** – The DPI we set up has been expanded at a blinding speed, allowing India to be a world leader in digitisation.

- g. **Infrastructure Expansion** – The rapid expansion of state-of-the-art infrastructure is another example of improved capabilities. In the last 9 years, the pace of railway track construction increased more than 3 times from 1,452 km/year to 5,243 km/year. The National Highways Network has increased by 60% to 1,45,240 kms. There has been 100% growth in Airports from 74 to 148.
- h. **India's Global Standing** – As a world leader, our Presidency of the G20 saw the world respecting India's diplomatic and organisational capabilities. We took G20 sessions to every corner of India and the New Delhi Leaders' Declaration is a milestone in India's history. With India's global standing rising, international institutions like the International Solar Alliance are now being set up in India and international investors are coming to India in large numbers. In many ways, India is leading the world.

These dramatic improvements have happened because of a comprehensive governance model that focused on leaving no one behind with speed of service delivery, transparency of operations and focusing on impact at the grassroots and on outcomes. This is also because of a singular commitment to a long-term vision for India.

Journey Ahead – Viksit Bharat@2047

As India stands at this crucial juncture, poised to take off on its growth trajectory, it is important to realise that tremendous dedication and belief in India's destiny, coupled with steadfast leadership, is necessary to realise this potential. There is enormous work that needs to be undertaken in a mission mode to make India a Viksit Bharat by 2047. For this to happen, there is a need to chalk out a bold, ambitious and transformative agenda.

Business as usual will not do. We must create the future. It is important to channelise the innovative ideas of youth into nation-building by inviting them to ideate and contribute to the vision of Viksit Bharat by 2047. This outreach initiative provides that very opportunity to lakhs of youth across India. Each one of you can think about it and send your suggestions on:

- i) **How should a Viksit Bharat look like in 2047 in different aspects?**
- ii) **What do we need to do to reach this goal?**
- iii) **What can you do to make Viksit Bharat@2047 possible?**

SoP for Universities and Students - Viksit Bharat@2047

Objective of the Communication

Viksit Bharat@2047 is the vision of the Government of India to make India a developed nation by 2047, the 100th year of its independence. The vision encompasses various aspects of development, including economic growth, social progress, environmental sustainability, and good governance.

As India stands at this crucial juncture, poised to take off on its growth trajectory, it is important to realise that tremendous dedication and belief in India's destiny, immense desire, potential, talent and capabilities of the Indians, especially the youth, coupled with steadfast leadership, is necessary to realise this potential. There is enormous work that needs to be undertaken in a mission mode to make India **Viksit Bharat by 2047**. For this to happen, there is a need to chalk out a bold, ambitious and transformative agenda, and its communication to all stakeholders. The role of the youth, who constitute our largest population group, has a huge role here as they will lead India to Viksit Bharat by 2047.

Therefore, it is important to channelise the innovative ideas of the youth into nation-building by inviting them to ideate and contribute to the vision of Viksit Bharat by 2047. It is important that every youth, more so the youth in colleges/ institutes and Universities take part in this important nation building exercise. Therefore, it is important that outreach initiative of this program reaches to every youth in the country. Department of Higher Education, Ministry of Education will lead the communication and outreach in this regard.

SoP for Universities along with Communication Plan for #Ideas4ViksitBharat

Entity	Pre Event Activities	Post Event Activities
Universities/ Institutes	<ol style="list-style-type: none"> 1. Universities/ Institutes to share the weblink to all college for the faculty and students to attend the event on 11th December 10.30 AM. 2. Ensure Participation on LIVE Session: Identify the space from where the faculty and students can attend the Live Session 3. Clearly outline the purpose and goals of the event to the faculty members, staff and students for maximum number feedback to be submitted on mygov. 4. Appoint a dedicated team to promote, organize, disseminate information, and mobilize the students for this whole event, ensuring the feedback from students on MyGov Portal. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. QR (developed by mygov) Code may be given prominence through websites and social media by Universities/ Institutes. It will give direct access to access to Vikshit Bharat Portal. 2. WhatsApp groups formed especially broadcast groups for media may be utilized for the dissemination of QR Code. 3. A Social Media Campaign by universities and colleges may be initiated to encourage students to share their ideas on the vision of Viksit Bharat. 4. The #Ideas4ViksitBharat hashtag may be used across all social media platforms in order to make it trend and encourage students. 5. Information during Lecture: Dedicated 10 minutes at start of day in college. 6. Dedicated Room for Feedback Collection: Designate existing IT Labs/ Library as a Viksit Bharat Ideation Center to facilitate the students for submitting the feedback form for the period of 11 December 2023 to 25 December 2023 7. Dedicated Timing: Allot dedicated time of the day for the next 2 weeks to allow students to fill the form 8. SOP for Feedback Submission: Paste the step-by-step approach on the classroom/ IT labs/ library/ notice board walls for the ease of students 9. Universities and Colleges to organize Viksit Bharat Utsav by involving

		<p>students in discussions and debates.</p> <p>10. Common Banner needs to be placed as backdrop in all the related events organized everywhere. The #Ideas4ViksitBharat hashtag may be used across all social media platforms in order to make it trend and encourage students.</p> <p>11. At least 3-5 posts on every social media handle of theirs should be released per day with #Ideas4ViksitBharat.</p> <p>12. Community Radio of Universities and Colleges (if existing) may hold discussion on the Vision of Viksit Bharat with students and faculties including an outside expert. Students may be encouraged to participate in such discussions.</p> <p>13. Engaging youth through NCC/NSS and Nehru Yuva Kendra Sangathan.</p> <p>14. NCC cadets, NSS volunteers and youths from other youth organizations to be encouraged for participating in the campaign.</p>
--	--	---

SoP for Students for #Ideas4ViksitBharat

Entity	Pre-Event Activities	Post Event Activities
<u>Students</u>		<ol style="list-style-type: none"> 1. Students to follow the steps while submitting their Feedback on the portal <ul style="list-style-type: none"> • Step – 1: Visit the MyGov Portal (mygov.gov.in) and proceed to the Viksit Bharat Consultation section or use QR code to reach directly at Vikshit Bharat portal. • Step – 2: Answer the questions using the dropdown options for the 3 questions. • Step – 3: Provide the idea for the Viksit Bharat @ 2047 in 3-5 lines and mention about your role/ contribution towards making India as a developed nation. • Step – 4: Submit the form along with your email ID at the designated place and download the Certificate of Accomplishment from your email. • Step – 5: Share your experience and your thoughts on social media with #Idea4ViksitBharat 2. Students to upload the Selfie with the specific background/ ViksitBharat @ 2047 banner showing participation in the initiative on their Facebook or Instagram account.